

Examining Teachers' Opinions About Slavic Children's Problems During Their School Adaptation Process

Assist. Prof. Dr. Özge Özel

Mehmet Akif Ersoy University - Türkiye

ORCID: 0000-0003-4992-483X

ozgeozel@mehmetakif.edu.tr

Mümine Gül (M.A. Stud.)

Mehmet Akif Ersoy University - Türkiye

ORCID: 0009-0008-3866-1425

muminegul30@hotmail.com

Abstract

The migration movement continues in the world and our country and the number of immigrants in many countries is constantly increasing. Turkey is one of the countries that have received intensive immigration in recent years. This highlights the importance of multiculturalism in education. Especially in early childhood, which is the beginning of school, has a very critical importance as it is the stage of adaptation of immigrant children to both education and society. For this reason, this study aims to examine the views of teachers about the adaptation problems of Slavic children attending kindergarten in the process of adaptation to school. The research was designed as a holistic case study, which is one of the qualitative methods. 5 preschool teachers who had at least one Slavic student in Serik district of Antalya province were purposefully selected as participants. Data were collected through semi-structured interviews. The data collected within the scope of the research were analyzed by the content analysis method. The findings obtained from the teachers in the research were explained under seven main themes: the training received regarding the adaptation process of Slavic children, the problems they experience during the adaptation process, the problems they experience during the education process, the problems they experience with other students, the methods used to facilitate the adaptation process, the methods used in educational studies and suggestions to facilitate the adaptation process. As a result, it has been revealed that the biggest problems of Slavic children in the adaptation process are adaptation problems due to language and cultural differences. Teachers stated they used peer education, technological applications, interpreters, and family collaborations to cope with these problems. In addition, they emphasized the need for common language education, especially multicultural education, and accelerated adaptation training.

Keywords: Preschool, Refugee students, Adaptation problems, Educational problems, Multicultural education

**E-International Journal
of Educational
Research**

Vol: 14, No: 5, pp. 463-477

Research Article

Received: 2023-09-14

Accepted: 2023-10-21

Suggested Citation

Özel, Ö. & Gül, M. (2023). Examining teachers' opinions about Slavic children's problems during their school adaptation process. *E-International Journal of Educational Research*, 14 (5), 463-477. DOI: <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1360493>

Extended Abstract

Problem: The problem of education is a common problem of immigrant foreign children all over the world (Erdoğan, 2015). Foreigners who go to another country from the country they live in, immigrants, those in need of international protection and refugees, etc. are expressed in the concept of foreign students (Çağlar, 1997). As a result of recent migrations, multiculturalism has come to the fore in our education system (Özel, 2023). This situation emerges especially in the first stage of preschool and shapes the child's attitude towards both the new environment and the school. There is no program or course material in the Turkish Education System for international students to study in Turkish schools. They are unprepared for the most common problems such as language, age, educational level, and culture. Moreover, teachers are not ready and equipped to educate multicultural children (Özel, 2023). Furthermore, the fact that the methods and materials used are not adapted to the needs of the students and that the education is heavy is also a major source of problems (Er et al, 2012; Polat, 2012).

Both educators and researchers are making great efforts to identify the problems in this process and to improve the educational process. Studies on the adaptation problems experienced by foreign pre-school students in educational institutions, the causes, and solutions to these problems through the opinions of school administrators and teachers have focused on Arab students since the migration process started with the Syrian war. On the other hand, there are no studies in the field on the adaptation processes of Slavic children who receive intensive immigration. Since the characteristics of each culture are different, adaptation processes may also differ. Therefore, the aim of this study is to examine the views of preschool teachers on the problems experienced by Slavic children in the adaptation process. Within the scope of this purpose, answers to the following questions were sought:

- What are the problems Slavic children in pre-school education experience during their adaptation to school?
- What are the trainings that preschool teachers receive about the school adaptation processes of Slavic children in their classes and what are the methods they use to solve these problems?

Method: This study was designed as a case study, which is one of the qualitative research methods. Case studies are used to describe the events under study, identify the details that make up the event and create a possible description of the event, and to rate the events (Gall et al., 1996). In this study, the participants were determined by purposive sampling method and selected by an easily accessible and criterion sampling method from purposive sampling methods. A criterion taken into consideration when selecting a sample for the study was that the teacher should have at least one Slavic student. The study was conducted with five preschool teachers with foreign national students in Serik district of Antalya province. The study data were collected through semi-structured interviews. In the data collection phase of the study, interview techniques were used to analyze the teacher's feelings, thoughts and ideas in depth. The data collected within the scope of our research were analyzed using the content analysis approach. In content analysis, the audio recordings of the interviews and the notes taken by the researcher during the interviews are examined in detail and systematized through coding, themes are created and then interpreted and evaluated (Creswell, 2016).

Merriam (2018) states that member checking, member questioning or participant verification should be done to ensure internal validity and credibility in qualitative research. In this study, two different expert opinions were taken after the interview questionnaire was created to ensure the internal validity of the study. For reliability in qualitative research, Creswell (2016) suggests that data should be presented for participant confirmation after collection. Therefore, the results of the data obtained in this study and the direct quotations were shared with the participants and edited according to their requests for additions or deletions. The necessary permissions to conduct this study were obtained from Burdur Mehmet Akif Ersoy University Non-Interventional Clinical Research Ethics Committee with decision number 2023/315. All participants were included in the study on a voluntary basis and utmost attention was paid to all ethical rules before, during and after the entire data collection process.

Findings: The findings of the research are explained under the themes of the trainings received regarding the adaptation process of Slavic children, the problems they experience during the adaptation

process, the problems they experience during the educational process, the problems they experience with other students, the methods used to facilitate the adaptation process, the methods used in educational studies and suggestions to facilitate the adaptation process. Teacher responses about the trainings received regarding the adaptation process of Slavic children were analyzed under three headings: language training, adaptation training and no training. The problems experienced by the teachers in the adaptation process of Slavic children were grouped under 4 sub-themes: communication problem, adaptation problem, cultural difference problem and behavioral problem. The problems experienced by Slavic children in the educational process are given under four main categories: speech problem, listening problem, attention deficit problem and concept deficit problem. The problems experienced by Slavic children with other students are thematized under three headings: communication problem, problem of not being able to express themselves and problem of play. The methods used in the adaptation process of Slavic children are explained under the titles of interpreter support, technological applications, guidance support, body language and peer education. The methods used in the educational studies of Slavic children are explained under the titles of school-family cooperation, accelerated trainings and additional studies. Suggestions to facilitate the adaptation process of Slavic children are explained under the titles of universal language education, accelerated adaptation education and multicultural education.

In conclusion, within the scope of this study, the views of preschool teachers in Turkey on the problems experienced by Slavic students in the adaptation process were examined. As a result of the study, it was revealed that the teachers did not receive prior training for the adaptation process of Slavic children, but only foreign language and adaptation training. It was revealed that Slavic children had communication, adaptation, behavioral and cultural problems during the adaptation process, while they had language, comprehension, concept, and attention problems during the education process. Participants stated that Slavic children had problems in the areas of self-expression, communication and play with other students. It was revealed that the preschool teachers participating in the study used methods such as getting help from speakers of the same language, interpreter support, technological applications, guidance support, body language, peer education to overcome the problems Slavic children experience in the adaptation process. In educational studies, the participants stated that the adaptation process of Slavic children would be easier and more efficient by establishing school-family cooperation, conducting additional studies, and providing accelerated trainings. Finally, it was concluded that to work with Slavic children, teachers should learn a universal language, receive accelerated adaptation training, and be equipped with multicultural education.

Suggestions: As a result of this research, it is suggested that since there is not much research on Slavic students, a more detailed and broader study, a mixed study, could be conducted. Every teacher should receive training on multiculturalism. For this reason, it should be ensured that prospective teachers are better equipped in universities and teachers are better equipped through in-service trainings. This study was conducted in Serik district of Antalya province. The same study can be conducted with other participants in different provinces or districts and can be interpreted across the country. Within the scope of this study, only teachers' opinions were taken; in different studies, student observations can be added and opinions on the student dimension can be added. Finally, to eliminate the language barrier, which is the biggest problem in both this study and other studies, it may be recommended that students and parents receive language training before starting school.

Slav Çocukların Okula Uyum Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi

Dr. Öğr. Üyesi Özge Özel

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi - Türkiye

ORCID: 0000-0003-4992-483X

ozgeozel@mehmetakif.edu.tr

Mümine Gül (Y.L. Öğr.)

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi - Türkiye

ORCID: 0009-0008-3866-1425

muminegul30@hotmail.com

Özet

Gün geçtikçe dünyada ve ülkemizde göç hareketliği devam etmekte ve birçok ülkedeki göçmen sayısı da sürekli artmaktadır. Türkiye de son yıllarda yoğun göç alan ülkelerden biridir. Ülkedeki göçmen sayısının artması eğitimde çokkültürlülüğün önemini öne çıkarmaktadır. Özellikle okula başlangıç olan okul öncesi dönem göçmen çocukların hem eğitime hem de topluma uyum sağlama basamakları olduğu için çok kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemdeki Slav çocukların okula uyum sürecindeki adaptasyon sorunları hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesidir. Araştırma nitel yöntemlerden biri olan bütüncül durum çalışması olarak düzenlenmiştir. Araştırmanın katılımcıları amaçlı örneklem yöntemine göre seçilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın katılımcılarını Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle en çok göç alan Antalya ili Serik ilçesinde en az bir tane Slav öğrencisi olan 5 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırma kapsamında toplanan veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmada öğretmenlerden elde edilen bulgular, Slav çocukların uyum sürecine ilişkin alınan eğitimler, uyum sürecinde yaşadıkları sorunlar, eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar, diğer öğrencilerle yaşadıkları sorunlar, uyum sürecini kolaylaştırmak için kullanılan yöntemler, eğitim çalışmalarında kullanılan yöntemler ve uyum sürecini kolaylaştırmak için öneriler olmak üzere yedi ana tema altında açıklanmıştır. Sonuç olarak Slav çocukların adaptasyon sürecindeki en büyük sorunlarının dil ve kültür farklılıklarından kaynaklı uyum sorunları olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenler bu sorunlarla başa çıkmak için akran eğitimi, teknolojik uygulamalar, tercümanlar ve aile işbirliklerine başvurdıklarını belirtmiştir. Buna ek olarak çokkültürlü eğitim başta olmak üzere ortak bir dil eğitimi ve hızlandırılmış uyum eğitimlerinin gerekliliğini vurgulamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi, Mülteci öğrenciler, Uyum sorunları, Eğitim sorunları, Çok kültürlü eğitim

**E-Uluslararası
Eğitim Araştırmaları
Dergisi**

Cilt: 14, No: 5, ss. 463-477

Araştırma Makalesi

465

Gönderim: 2023-09-14
Kabul: 2023-10-21

Önerilen Atıf

Özel, Ö. & Gül, M. (2023). Slav çocukların okula uyum sürecinde yaşadıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *E-International Journal of Educational Research*, 14 (5), 463-477. DOI: <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1360493>

GİRİŞ

Yaşam var olduğu sürece insanlar bir yerden bir yere taşınır. Bu göç vakalarının birçok nedeni var. Göç; savaş, açlık, siyasi, ekonomik, dini, sosyal ve ekonomik sebeplerden kaynaklı, insanların yaşamlarının belirli bir bölümünü veya geri kalanını geçirmek için bir yerleşim yerinden başka bir yere taşınmasıdır neden olmaktadır (Sayın vd, 2016). Her gün haberlerde, sosyal medyada veya medyada insanların yaşam standartlarının daha yüksek olduğu bir hayat yaşamak için göç ettiğini görüyoruz. Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle çok sayıda göçmen alan bir ülkedir. 2000'leri takip eden yıllarda Irak ve Afganistan'da başlayan bir göç hareketini takip etmiş, 2011'den itibaren de Suriye iç savaşıyla ülkemize yoğun bir göç hareketi başlatmıştır. Ayrıca Avrupa ülkelerindeki Avrupalı ve Afrikalı göçmenlerin Türkiye'ye gelmesi nedeniyle geçiş hareketleri daha da hızlanmıştır (Atasü Topçuoğlu, 2013) 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan ve devam etmekte olan Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında birçok Slav vatandaşı da ülkemize göç etmiş ve etmeye devam etmektedirler.

Göçmenler, mülteciler, sığınmacılar ve uluslararası tüm savunmasız insanlar yabancı uyruk olarak tanımlanır. Ülkesini terk eden ve yerleşmek için başka bir ülkeye taşınan insanların eylemi göç etmek olarak tanımlanırken; korunmaya ihtiyacı olanlara ve tehlikeli yerlerden kaçanlara da mülteci denilmektedir (Perruchoud ve Redpath, 2009). Bu bireyler ulusal veya uluslararası hukuk çerçevesinde mevcut belgeleri olan bir ülkede mülteci olarak kabul edilir. Sığınma talebinde bulunan kişiye sığınmacı denir (TBMM, 2018). Mülteciler ve sığınmacılar hariç, sınır dışı edilme riskine karşı koruma ihtiyacı olan kişiler, uluslararası korumaya muhtaç kişiler olarak adlandırılabilir (Amnesty International, 2009).

Slavlar veya eski adı Sakalibe, Avrupa'nın en kalabalık etnik topluluğudur. Esas olarak Doğu ve Güneydoğu Avrupa'da yaşarlar. Kuzey Asya'da da yaşıyorlar. Slav insanlar üç gruba ayrılırlar: Doğu Slavları, Batı Slavları ve Güney Slavları. Doğu Slav grubu Rusları, Ukraynalıları ve Belarusluları içerir. Batı Slav grubu Polonyalılar (Polonyalılar), Çekler ve Slovakları içerir. Güney Slav grupları arasında Boşnaklar, Hırvatlar, Sırp, Pomaklar, Karadağlılar, Bulgarlar, Slovenler ve Makedonlar bulunmaktadır. Esas olarak Doğu ve Güneydoğu Avrupa'da yaşamakla birlikte Kuzey Asya'da da yaşarlar. Günümüzde göçler sebebiyle dünyanın her yerinde Slavlar yaşamaktadır.

Türkiye sınır komşusu olduğu için Slav göçlerine her zaman ev sahipliği yapmaktadır. Ancak Rusya Ukrayna savaşı sonrası Slavların göç oranları artmıştır ve hala artmaya devam etmektedir. Bu gönüllü ve gönülsüz göçler birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Elbette her bölgenin kendine has bir kültürü vardır. Bu nedenle göç faaliyetlerinin bu nedenle yerleşim alanları üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etkiye sebep olmaktadır. Bu sonuçlardan tartışmasız en çarpıcı olanı mevcut ortama uyum sağlamada yaşanan sorunlardır (Yalçın, 2004). Çocuklarıyla birlikte göç eden aileler, geçimlerini ve temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra en büyük zorluğu çocuklarını okutma konusunda yaşamaktadır.

Eğitim sorunu dünyanın her yerindeki göçmen yabancı çocukların ortak sorunudur (Erdoğan, 2015). Yaşadığı ülkeden başka bir ülkeye giden yerleşen, göçmen, uluslararası korumaya ihtiyacı olan ve de mülteci vb. statülere sahip yabancı kişiler yabancı uyruklu öğrenci kavramının içerisinde ifade edilmektedir (Çağlar, 1997). Son dönemdeki göçler sonucunda eğitim sistemimizde çokkültürlülük ön plana çıkmıştır (Özel, 2023). Bu durum özellikle okul öncesi ilk kademedeki ortaya çıkmakta ve çocuğun hem yeni çevreye hem de okula karşı tutumunu şekillendirmektedir. Uluslararası öğrencilerin Türk okullarında öğrenim görmeleri için, Türk Eğitim Sistemi'nde herhangi bir program veya ders materyali bulunmamaktadır. Dil, yaş, eğitim düzeyi ve kültür gibi en çok yaşanan sorunlara hazırlıksızdırlar. Üstelik öğretmenler de çokkültürlü çocukları eğitmek için hazır ve donanımlı değildirler (Özel, 2023). Dil, yaş, eğitim düzeyi ve kültür gibi en çok yaşanan sorunlara hazırlıksızdırlar. Ayrıca, kullanılan yöntem ve materyallerin çocuğun ihtiyaçlarına göre uyarlanmaması ve verilen eğitimin çocukların seviyesine uygun olmaması da büyük sorun kaynağıdır (Er vd, 2012; Polat, 2012).

Bu süreçteki sorunları tespit etmek ve eğitim sürecini geliştirmek için hem eğitimciler hem de araştırmacılar yoğun çaba sarf etmektedir. Yabancı uyruklu okul öncesi çocukların eğitim kurumlarında yaşadıkları adaptasyon sorunlarına, bu sorunların nedenleri ve çözüm yollarına ilişkin okul yönetimi ve öğretmen görüşleri yoluyla belirlenmesine yönelik yapılan ilk çalışmalarda göç süreci Suriye savaşı ile

başladığı için ilk çalışmalar Arap öğrenciler üzerinde yoğunlaşmıştır. Örneğin [Konan ve Gürsul \(2021\)](#), öğretmenlerin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunları tespit etmeyi amaçlayan çalışmalarında, sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan 25 okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı görüşmelerde bu sorunları incelemiş ve eğitim sürecinde yaşanan en büyük sorunun dil sorunu olduğu, öğrencilerin söylenenleri anlayamadıkları, kendilerini ifade edemedikleri ve gerekli öğretim materyallerini sağlayamadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra, çalışmadaki öğretmenler, okul öncesi eğitimden yabancı uyruklu çocukların Türkçe öğrenmesinin, her okulda bir tercüman olmasının, ailelere de dil eğitimi verilmesinin, destekleyici öğretim materyalleri sağlanmasının önemlerini vurgulamıştır. Eğitim sürecinde sevgi diline yer verilmesinin de çok önemli olduğu konusuna fikir birliğine varmışlardır. [Toprakçı ve Yazıcı \(2021\)](#) tarafından yapılan OECD ülkelerindeki mülteci uygulamalarını karşılaştıran çalışmada Türkiye'nin birçok açıdan (dil, uyum, öğretmen, barınma vb.) açıdan diğer ülkelere göre sorunlu bir nitelik gösterdiğini bulgulamışlardır. [Uzun ve Bütün \(2016\)](#) çalışmasında Suriyeli öğrencilerden oluşan altı okul öncesi öğretmenleriyle görüşmüşlerdir. Araştırmalarında kurumlarda eğitim gören sığınmacı çocukların uyum sürecinde karşılaştıkları sorunların en büyüğünün dil sorunu olduğundan bahsetmiştir. Dil bilmeyen çocukların iletişim sorunları yaşadıkları ve ilgili konularda zorluk yaşadıklarını ortaya çıkarmışlardır. Çocukların öğretmenleri ve arkadaşları ile iletişim kuramaması sonucunda sosyalleşemediklerine ve ait oldukları gruplardan dışlandıklarına da değinmişlerdir. [Avcı \(2019\)](#) çalışmasında bu bulgulara paralel olarak göçmen Arap çocukların kültür ve dil farklılıklarından dolayı uyum ve iletişim sorunları yaşadıklarını tespit etmiştir. Bu nedenle çocukların etkinlikleri anlamadığı ve yönergeleri takip etmekte zorlandığı yaşadığı sonucuna varmıştır. Son olarak, [Kırdar \(2022\)](#) yaptığı çalışmada diğer çalışmaları destekler nitelikte dil ve iletişim sorunlarını vurgulamış ve öğrencilerle iletişim sorunları, velilerle iletişim sorunları, uyum sorunları, kültürel farklılık sorunları ve davranış sorunları olmak üzere göçmen öğrencilerle yaşanan sorunlarla ilgili öğretmen ve yönetici görüşlerini ortaya koymuştur.

Öte yandan, yoğun göç alan Slav çocukların adaptasyon süreçlerine dair alanda çalışmaya rastlanmamıştır. Her kültürün özellikleri farklı olduğu için bireylerin yeni ülkedeki eğitim sistemine adaptasyon süreçleri de farklılık gösterebilmektedir ([Eynullayeva vd., 2021](#)). Bu nedenle bu araştırmanın amacı okul öncesi öğretmenlerin Slav çocukların adaptasyon sürecinde yaşadıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesidir. Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitimlerine devam eden Slav çocukların okula uyum süreçlerinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- Okul öncesi öğretmenlerin sınıflarında bulunan Slav çocukların okula uyum süreçleri ile ilgili aldıkları eğitimler ve bu sorunları çözmek için kullandıkları yöntemler nelerdir?

YÖNTEM

1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Durum çalışmaları; incelenen olaylar etkinliği oluşturan ayrıntıları tanımlar ve etkinliğin olası bir tanımını oluşturur ve olayları derecelendirmek için kullanılır ([Gall vd., 1996](#)). [Yin \(1984\)](#), durum çalışmasında dört farklı modelden bahseder: genel tek durumlu model, entegre çoklu durum modeli, gömülü tek durumlu model ve gömülü çoklu durum modeli. Bu çalışma durum bazında ve analiz birimlerini içerdiğinden bütüncül durum bazında bir çalışmadır. Çalışma çerçevesinde okul öncesi Slav çocukların eğitimi bireysel bir durum olarak ele alınmış ve sınıflarında Slav çocukların bulunduğu okullar ele alınmıştır. Analiz birimi olarak öğretmen kullanılmıştır.

2. Katılımcılar

Bu çalışmada katılımcılar amaçlı örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Örneklem kriterlerine göre temel anlayış, önceden belirlenmiş bir veya daha fazla kriteri karşılayan bir durumun ortaya çıkmasıdır. Bahsedilen ölçüt ya da ölçütler araştırmacılar tarafından belirlenebilir ([Yıldırım ve Şimşek, 2013](#)). Bu çalışmada örneklem seçerken göz önünde bulundurulacak bir kriter, öğretmenin en az bir Slav öğrenciye

sahip olması gerektiğidir. Çalışma Antalya ili Serik ilçesinde yabancı uyruklu öğrencisi olan okul öncesi öğretmenleriyle yapılmıştır.

Çizelge 1. Katılımcıların demografik bilgileri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Kıdem	Eğitim Düzeyi	Çalıştığı Kurum	Slav Çocuk sayısı
Ö1	Kadın	39	15	Lisans	Anaokulu	3
Ö2	Kadın	31	8	Lisans	Anaokulu	2
Ö3	Kadın	40	17	Lisans	Anaokulu	3
Ö4	Erkek	28	5	Lisans	Anasınıfı	4
Ö5	Erkek	30	7	Yüksek lisans	Anasınıfı	5

Çizelge 1’de görüldüğü gibi katılımcıların üç tanesi kadın iki tanesi erkek okul öncesi öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 28 ile 40 arasında değişmektedir. Mesleki kıdemlerine bakıldığında 5 yıla 15 yıl arası değişmektedir. Katılımcıların bir tanesi yüksek lisans mezunu iken dört tanesi lisans mezunudur. Katılımcıların sınıflarında bulunan Slav öğrenci sayısına bakıldığında ise 2 ile 5 öğrenci arasında değişmektedir.

3. Veri Toplama Aracı

Çalışma verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın veri toplama aşamasında görüşme tekniklerini kullanarak, öğretmenin duygu, düşünce ve fikirlerini derinleştirilerek incelenmiştir. Çünkü nitel araştırmalarda görüşme yöntemi katılımcının bir olaya bakış açısını anlamak için en uygun veri toplama aracıdır (Patton, 2002). Görüşme formu demografik bilgilerin ve konu ile ilgili yarı yapılandırılmış detaylı sorulardan oluşmaktadır. Görüşme soruları araştırmacılar tarafından hazırlandıktan sonra iki farklı uzman görüşü alınmıştır.

4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan veriler, içerik analizi yaklaşımı kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde görüşmeye ilişkin ses kayıtları ile araştırmacı tarafından görüşmeler sırasında alınan notlar ayrıntılı bir şekilde incelenir ve kodlama yoluyla sistematik hale getirilerek temalar oluşturulup ardından yorumlanıp ve değerlendirilir (Creswell, 2016). Bu çalışmada da elde edilen veriler anlamlı parçalara kodlanıp sonrasında kodlar belirli kategorilerde toplanarak temalara ulaşılmıştır.

5. Geçerlilik ve Güvenirlilik

Merriam (2018) nitel araştırmalarda iç geçerlilik ve inanırılığın sağlanmasında üye kontrolü, üye sorgulaması veya katılımcı doğrulaması yapılması gerektiğini ifade eder. Bu çalışmada çalışmanın iç geçerliliğini sağlamak amacıyla görüşme soruları oluşturulduktan sonra iki farklı uzman görüşü alınmıştır. Nitel araştırmalarda güvenilirlik için ise Creswell (2016) verilerin toplandıktan sonra katılımcı teyidinde sunulmasını önermektedir. Bu nedenle, bu çalışmada elde edilen verilerin sonuçları ve yapılan doğrudan alıntılar görüşülen katılımcılarla paylaşılmıştır ve eklemek veya çıkarmak istedikleri talepleri doğrultusunda düzenlenmiştir.

6. Etik

Bu araştırmayı yürütebilmek için gerekli izinler Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan 2023/315 karar numarası ile alınmıştır. Araştırmaya katılan tüm katılımcılar gönüllük esasına göre çalışmaya dahil edilmiş ve tüm veri toplama süreci öncesi, sırası ve sonrasında tüm etik kurallara azami özen gösterilmiştir.

BULGULAR

Araştırmadaki bulgular Slav çocukların adaptasyon sürecine ilişkin alınan eğitimler, adaptasyon sürecindeki yaşadıkları sorunlar, eğitim sürecindeki yaşadıkları sorunlar, diğer öğrencilerle yaşadıkları

sorunlar, adaptasyon sürecini kolaylaştırmak için başvuru yöntemler, eğitim sürecinde başvuru yöntemler ve adaptasyon sürecini kolaylaştırmak için öneriler temaları altında açıklanmıştır.

1. Slav Çocukların Adaptasyon Sürecine İlişkin Alınan Eğitimler

Slav çocukların adaptasyon sürecine ilişkin alınan eğitimler hakkındaki öğretmen yanıtları üç temayı biçimlemiştir. Bunlar; “dil eğitimi”, “uyum eğitimi” ve “eğitim alınmadı” şeklindedir.

1.1. Dil Eğitimi: Çalışmaya katılan bazı öğretmenler Slav öğrencilerle çalışmaya başlamadan önce dil eğitimi aldıklarını belirtmiştir. 5 öğretmenden 2 tanesi İngilizce 1 tanesi Rusça dil eğitimi almıştır. Konuyla ilgili Ö2: ‘Okul idaresi Slav öğrencilerle daha kolay iletişim kurmamız amacıyla başlangıç düzeyinde İngilizce eğitim almamıza olanak sağladılar’ diyerek düşüncesini dile getirmiştir. Ö5 ise ‘Okulumuzun bulunduğu bölgeden kaynaklı Rus vatandaşlarının çok olması ve yabancı öğrencilerimizin çoğunluğunun da Slav öğrenci olmasından kaynaklı okul idaresiyle ortak kararımız sonucu Rusça dil eğitimi aldık. Bu da süreci biraz daha olsa da kolay atlatmamıza katkı sağladı’ şeklinde aldıkları eğitimleri belirtmişlerdir

Slav öğrencilerle çalışmasına rağmen daha öncesinde eğitim almadığını söyleyen Ö3 ise ‘Okulumuzda Slav öğrencilerin yoğun olmasına rağmen herhangi bir dil eğitimi almadım bu da öğrencilerimle aramızda en büyük sorun olan dil sorunun daha da büyük sorun olmasına neden oldu’ şeklinde görüşünü ifade etmiş ve dil eğitimin gerekliliğini ve önemini vurgulamıştır.

1.2. Uyum Eğitimi: Katılımcı öğretmenler, aldıkları eğitimden birinin de uyum eğitimi olduğunu belirtmişlerdir. Çocuklara adaptasyon sürecinde yaşadıkları sorunlardan biri olan uyum sorununa yönelik eğitim alğını söyleyen Ö4: ‘Daha önceki yıllarda da okulumuzda yabancı uyruklu öğrenciler bulunmaktaydı ve uyum sorunlarıyla karşılaştık bu da eğitim sürecimizde aksamalara neden oldu. Öğretmenler ve okul idaresinin ortak kararıyla uyum eğitimleri ve bu süreci hızlandırmaya yönelik eğitimler aldık’ şeklinde ifade etmiştir.

Göç etme sebeplerinden kaynaklı uyum süreçlerinin farklılaşması sebebiyle Ö5: ‘Savaş sebebiyle Rus ve Ukraynalı vatandaşların ağırlıklı olarak göç alacağımız için öğrenci ve velilerimiz uyum sorunu yaşamaktaydılar. Bu süreci okul, öğrenci ve veliler olarak en az hasarla atlatmak için eğitimler aldık ve ortak çalışmalar yaparak süreci hızlandırmaya çalıştık’ demiştir.

1.3. Eğitim Alınmadı: Çalışmaya katılan öğretmenlerimiz Slav öğrencilerle eğitim vermeden önce eğitim alıp almadıklarına yönelik soruya bu konuyla ilgili eğitim almadıklarını belirtmiştir. Konuyla ilgili Ö1: ‘Herhangi bir eğitim almadım. Öğrencilerimle anlaşılacak ve onları anlayamamak konularında sıkıntılar yaşadık’ demiştir.

2. Slav Çocukların Adaptasyon Sürecinde Yaşadıkları Sorunlar

Öğretmenlerin Slav çocukların adaptasyon sürecinde yaşadıkları sorunlar; *iletişim sorunu, uyum sorunu, kültür farklılığı sorunu ve davranış sorunu* olarak 4 alt tema altında toplanmıştır.

2.1. Öğrencilerle Yaşanan İletişim Sorunu: Çalışmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda Slav öğrenciler ile ilk olarak karşılaştıkları sorunun dil ve iletişim sorunu olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin Slav çocukların adaptasyon sürecinde yaşadıkları sorunların neler olduğuna yönelik soruya Ö1: ‘Öğrencim Türkçe bildiği için adaptasyon sürecinde herhangi bir dil ve iletişime yönelik sorun yaşamadık’ şeklinde cevaplamıştır. Adaptasyon sürecinde oluşan sorunlara dil farklılığının sebep olduğunu ifade eden Ö2 ise ‘Adaptasyon sorunlarına ilişkin görüşünü ‘Kısmen diğer öğrencilerimizle olduğu gibi o öğrencilerimizle de adaptasyon sürecinde sorunlar yaşadık. Sorun yaşama kısmı en çok dil konusunda yaşanmaktadır. Öğrenci Türkçe bilmediği ve anlamadığı zaman öğrenciyi sakinleştirmek daha zor oluyor’ şeklinde dile getirmiştir. Çalışmaya katılan 4 öğretmen dil farklılığı sebebiyle sorun yaşadıklarını belirtirken Ö5 ise öğrencisinin biraz da olsa Türkçe bildiğini, o nedenle dil konusunda ilgili bir sıkıntı yaşamadıklarını belirtmiştir.

2.2. Kültür Farklılığı Sorunu: Çalışma kapsamında Slav çocukların adaptasyon sürecinde yaşadıkları sorunların neler olduğuna yönelik soruya araştırmaya katılan öğretmenlerden ikisi kültürel farklılıktan kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını dile getirmiştir. Bu sorun durumlarına ilişkin Ö5: 'Ayrıca milli bayram ve özel günlerin açıklaması esnasında zaman zaman karşılık bulmadığını gözlemliyorum' şeklinde belirtken; Ö1 sınıfında Slav öğrencileriyle yaşadığı bir diğer sorunun kültür sorunu olduğunu söylemiştir. Bu görüşünü 'Özellikle bayramlar konusunda ne kadar okulda anlatmaya çalışsam da ev ortamında çocuk böyle bir şey yaşamadığı için anlam konusunda kopukluklar oluyor' diyerek dile getirmiştir.

2.3. Davranış Sorunu: Çalışma grubunda bulunan öğretmenlerin karşılaştığı diğer bir sorun da davranış sorunudur. Öğretmenlerden ikisi, çocukların davranış sorunlarının itaatsizlik, saldırganlık ve dikkat eksikliği olduğunu ifade etmiştir. Ö2 bu problem hakkında 'Sınıfta beni söylediğim söz ve verdiğim direktiflere uymayarak kendi istedikleri gibi hareket ediyorlar. Buda benim sınıftaki kontrolümü zorlaştırıyor' şeklinde görüşünü belirtmiştir. Ö3 ise 'Özellikle hikâye anlatma etkinliklerinde anlatılanı anlayamadıkları için dikkatleri dağılıyor ve farklı şeylerle uğraşmaya başlıyorlar bu da diğer öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasına sebep oluyor' şeklinde belirtmiştir.

2.4. Uyum Sorunu: Çalışma grubundaki bütün öğretmenler, karşılaşılan sorunlardan birinin uyum sorunu olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle çocukların ilk eğitim süreçlerinde kendi kültürlerinden farklı bir ortamda bulunmalarından kaynaklanan uyum sorunları çalışmamıza katılan tüm öğretmenler tarafından gözlemlenmiştir. Bu duruma ilişkin Ö1 öğrencisinin kendini ifade etmek istediği konularda ifade edemeyince arkadaşları ile uyum sorunu yaşadığı şeklinde Slav öğrencilerin adaptasyon sürecinde uyum sorunu yaşadıklarını belirtmiştir. Ö5 ise sınıflarında tespit ettikleri uyum sorununu 'Türkçe konuşmayan çocuklar sınıflarına girdiğinde çekingen olma eğilimindedir. Bu nedenle sınıfa alışmaları zaman alıyor ve uyum sorunlarıyla karşılaşıyorum. Özellikle savaş sebebiyle ülkemize gelen öğrencilerin psikolojik durumları ve yaşadıklarından kaynaklı sınıfa ve okula uyum sağlamaları konusunda sorunlar yaşamaktadırlar' olarak dile getirmiştir.

3. Slav Çocukların Eğitim Sürecinde Yaşadıkları Sorunlar

Slav çocukların eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar dört ana temada toplanmıştır. Bunlar; "konuşma sorunu", "dinleme sorunu", "dikkat eksikliği sorunu" ve "kavram eksikliği sorunu" şeklindedir.

3.1. Konuşma Sorunu: Katılımcılar Slav öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlardan birinin dil sorunu olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle çocukların Türkçe bilmediği zamanlarda daha fazla hissedilen konuşma sorunu çalışmamıza katılan tüm öğretmenler tarafından dile getirildi. Sınıfında eğitim alma sürecinde dil sorununu tespit eden Ö3: 'Türkçeyi az da olsa konuşabilmesine rağmen bazen deyimlerimizi ve atasözlerimizi kullandığım zaman anlamadığını söylüyor. Geleneklerimize göre çok deyimler ve atasözlerini kullanıyoruz, onlara göre cümlelerde tuhafıklar var ve çok zor. Evde Rusça konuşulduğunu düşünüyorum bu da doğal olarak süreci etkilemektedir' şeklinde sorunu belirtmiştir.

Araştırmacının eğitim alma noktasında yaşanan zorlukların neler olduğuna yönelik soruya Ö5 ilk başta dil konusunun en büyük sorunu olduğunu belirtmiştir. Ardından, çocukların Ukrayna'da öğrendiği ve aldığı eğitimle birlikte Türkiye'de aldığı eğitimin ülkelerin dillerini karşılaştırmalarına ve karıştırmalarına sebep olduğunu vurgulamıştır. Bu durumun da çocukların etkinliklerde bocalamasına neden olduğunu dile getirmiştir.

Bunun yanı sıra Ö1 ise; Dil öğrenme süreci biraz sıkıntılı geçebiliyor fakat bir yetişkinden daha hızlı öğrendiğini gözlemledim ve durum ortaya çıkan uyum sorununu bitirdi şeklinde dil sorununu çözdüklerini dile getirdi.

3.2. Dinleme Sorunu: Çalışma kapsamında görüşmeler sonucu elde edilen bulgular öğrencilerin eğitimdeki temel dil becerileri olan dinlemede de zorluklar yaşadıklarını göstermiştir. Çalışmaya katılan tüm öğretmenler bu konuda sıkıntı yaşadığını dile getirirken konuyla ilgili olarak Ö1: Çocukların konuşmasını çok zor buluyorum. Çocuklar dilsiz gibiler. Türkçe bilmedikleri için konuşamıyorlar.

Konuşamayan, bir çocuk dinleyebilir, ancak yalnızca duyma yeteneğine olarak kalıyor. Çocuklar sadece etkinlikleri ve konuşamadıkları dinleyip eve gidiyorlar. Hiçbir anlamı yok olarak sorunu ifade etmiştir.

3.3. Kavram Eksikliği Sorunu: Çalışmadaki tüm katılımcılar kültürel kavram eksikliğinden kaynaklı eğitim verme noktasında sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak Ö2: 'Evde devam etmekte olan yabancı dil ve kültürü ile okulda kullanılan dil ve yaşanan kültür farklı olduğu için çocuk hangisini doğru olduğunu anlayamamaktadır' şeklinde dile getirmiştir. Ö5 ise Ö2'yi destekleyerek 'Öğrencim Rus kültürü ve eğitimiyle yetişmiş bir çocuk daha önce karşılaşmadığı için ona yabancı gelen durumları görmezlikten geliyor. Yapmak ve katılmak istese bile çekiniyor' şeklinde sorunu dile getirmiştir.

3.4. Dikkat Eksikliği Sorunu: Çalışma kapsamında katılan öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda ulaşılan veriler eğitim alma konusunda yaşanan zorluklardan birinde çocuklardaki dikkat eksikliğinden kaynaklandığını göstermektedir. Ö5: Slav öğrencilerin eğitim alma noktasında karşılaşılan sorunların nelere olduğuna yönelik soruya savaştan gelen Ukraynalı çocukların diğer çocukların dikkatini dağıtması ve kendisinin direktiflerini yerine getirmemesinin eğitim sürecini aksattığını belirtirken Slav öğrencilerin de dikkat sorunu olduğunu tespit eden Ö4 'Sıkıldıklarında bana hiç yardımcı olmuyorlar. Bazı faaliyetlerde bulunmak istemiyorlar ve onları ikna etmem imkânsız' şeklinde durumu ifade etmiştir.

4. Slav Çocukların Diğer Öğrencilerle Yaşadıkları Sorunlar

Öğretmen görüşlerine göre Slav çocukların diğer öğrencilerle yaşadığı sorunlar üç temada biçimlenmiştir. Bunlar: "iletişim sorunu", "kendini ifade edememe sorunu" ve "oyun kurma sorunu" şeklindedir.

4.1. İletişim Sorunu: Slav öğrencilerin sınıftaki diğer çocuklarla ilişkileri konusunda yaşadıkları sorunlardan birinin iletişim sorunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamız kapsamında katılan 5 öğretmen de çocuklar arasında dil probleminin sorun olduğunu belirtmişlerdir. Konuya ilişkin Ö1: 'İletişim konusunda sıkıntı yaşıyorlar. Arkadaşları anlaşılamamak istediğini dile getiremiyorlar' şeklinde belirtmişlerdir. Ö4 ise bu konuda yaşadıkları sorunları aynı dili konuşmadıkları için ilk başta konuşmaktan, vakit geçirmekten çekindiklerini ama zamanla bu durumun kaybolduğunu ve kendi aralarında farklı bir dil geliştirdiklerini belirtmiştir. Çalışmaya katılan bazı öğretmenler ise iki dil konuşabilen çocuklarda bu sürecin farklılaştığını tespit etmişlerdir. Örneğin Ö5 tespitini 'Çift dilli olan çocuklarımız arasında herhangi bir dil problemi yaşamıyoruz tek dilli çocuklar arasında daha çok iletişim kurmak konusunda sorunlar oluyor. Çocuklar bu problemten kaynaklı anlaşabildikleri arkadaşlarıyla iletişim kurmayı tercih ediyorlar' şeklinde dile getirmiştir.

4.2. Kendini İfade Edememe Sorunu: Slav çocuklar ile sınıftaki diğer çocuklar arasında ilişki konusundaki yaşanan sorunlara ilişkin toplanan veriler sonucunda Slav çocukların kendini ifade edememe sorunu yaşadığı tespit edilmiştir. Slav öğrencilerin diğer çocuklara kendini ifade edemediğini gören Ö2 çocukların Türkçeyi çok iyi anlamadıkları ve konuşamadıkları için düşüncelerini ve kendilerini ifade etmeleri ve dileklerini iletmekte zorlandıklarını belirtmiştir. Ö3 ise dil ve uyum probleminden kaynaklı birbirleriyle vakit geçirmek istiyorlar, ortak şeyler düşünüyorlar ama kendilerini ifade edemedikleri için yanlış anlaşılmalara yaşanabildiğini ve bunun da sınıf içinde sorunlara sebep olduğunu ifade etmiştir.

4.3. Oyun Kurma Sorunu: Yapılan çalışmada elde edilen bulgular sonucunda Slav çocuklarla sınıftaki diğer çocuklar arasındaki ilişki konusundaki yaşanan sorunlardan bir diğerinin de oyun anında yaşanan sorunlar olduğu belirlenmiştir. Oyun anında yaşanan sorunlara ilişkin Ö2 çocukların arkadaşları tarafından anlaşılamamasının oyun kurmada zorluklar yaşamalarına sebep olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan Ö3 ise "Çünkü onlar çocuk, başta zorlansalar da konuştukları dil aynı, 'oyunun dili' sonra alışacaklar " şeklinde ortak bir nokta bulduklarını dile getirmiştir. Bu durumun sebebini Ö5: 'Arkadaşlarıyla iletişim kurmakta iyi değiller. Bu uyumsuzluğa yol açıyor. Ancak sınıfta birkaç uluslararası öğrenci var, bu yüzden diğer arkadaşlarıyla değil. Birbirleriyle iletişim kurmayı ve oyun oynamayı severler' diye eklemiştir. Ancak buna ek olarak bu sürecin grupların oyun alanında birbirlerine karışmadığını dolayısıyla birbirlerinden yeni şeyler öğrenemediklerine sebep olduğunu vurgulamıştır.

5. Slav Çocukların Adaptasyon Sürecini Kolaylaştırmak İçin Başvurulan Yöntemler

Öğretmen görüşlerine göre Slav çocukların adaptasyon sürecinde başvurulan yöntemler "tercüman desteği", "teknolojik uygulamalar", "rehberlik desteği", "beden dili" ve "akran eğitimi" temaları olarak biçimlenmiştir.

5.1. Tercüman Desteği: Slav çocukların uyum sürecini kolaylaştırmak için başvurdukları yöntemler incelendiğinde öğretmenlerin aynı dili konuşanlardan yardım aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bununla ilgili Ö5: 'Çözemediğim bir şey olması durumunda diğer meslektaşlarıma danışıyorum. Sonuç alamazsam kendi sınıfı ya da bazen diğer sınıflarda hem Türkçe hem de yabancı dil konuşan çocuklar var ve onlardan destek alıyorum' şeklinde görüşünü dile getirmiştir. Farklı milletlerden öğrencilere sahip olan Ö4 ise Slav öğrencileriyle dilden kaynaklı yaşadığı sorunlarda sınıfında çift dil bilen öğrencilerinden yardım aldığını belirtmiştir. Ö1 ise 'Çok zorlandığım zamanlarda yabancı dil bilen okul personelinden yardım alıyorum' şeklinde fikrini dile getirmiştir.

5.2. Teknolojik Uygulamalar: Araştırma kapsamında Slav öğrencilerin uyum sürecini kolaylaştırmak için başvurulan yöntemlerden bir diğerinin çağımızın en ulaşılabilir yöntemi olan teknolojiyi kullanmak olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin Ö2: 'Etkinliklerimde bilgisayar, internet ve akıllı tahta gibi teknolojiden yararlanıyorum' şeklinde düşüncesini ifade ederken Ö5 ise öğrencileriyle yaşadıkları iletişim sorunlarında internet üzerinden çeviri yaparak süreci yönettiklerini söylemişlerdir. Ö3' destekler şekilde 'Çağımız çocuklarının dikkatini en çok çekme teknolojik aletleri ve interneti kullanarak daha kolay derse adapte olmalarını ve uyum sağlamalarına yardımcı oluyorum' düşüncelerini dile getirmiştir.

5.3. Beden Dili: Çalışma kapsamında tüm katılımcılar Slav öğrencilerin uyum sürecini kolaylaştırmak için başvurdukları yöntemlerden bir diğerinin ise beden dili olduğunu ifade etmiştir. Ö2 konuyla ilgili 'İlk önce el hareketleriyle anlaşılmaya çalıştım. Tuvalet, ayakkabılık, içme suyu gibi alanları göstererek anlaştık' demiştir. Ö3 ise 'Sınıfta çoğu zaman el işaretleriyle, jest ve mimiklerle anlaşıyoruz' diye belirtmiştir. Katılımcılar beden dilini özellikle etkinlik alanında yönerge verirken veya sınıf kurallarını anlatırken kullandıklarını belirtmiştir. Ö5: 'Slav öğrencileri etkinlik anında yakınıma oturtmaya çalışıyorum. Dikkatleri dağıldığı zaman farklı el hareketi ve ses tonlarıyla dikkatlerini çekmeye çalışıyorum' şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

5.4. Rehberlik Desteği: Katılımcılara göre ülkemize gelen yabancı çocuklar, yeni bir ülkeye, farklı kültürlerle uyum sağlamak zorunda kalmıştır. Bu nedenle katılımcılar bu çocukların birçok konuda desteğe ihtiyaç duyabilirler şeklinde ortak görüşlerini dile getirmiştir. Çalışma kapsamında özellikle okula alışma sürecinde rehberlik servisinin yardımına ihtiyaç duyulduğunu çalışmaya katılan bütün öğretmenlerimiz tarafından belirtilmiştir. Rehberlik desteğine ihtiyaç duyan Ö3 bu durumu 'Bir okul öncesi öğretmeni olarak öncelikle yabancı çocuğun ailesiyle görüşüp rehberlik servisinden destek alınıp bu iletişimin yıl boyu devam etmesi sağlanmalıdır' şeklinde ifade etmiştir. Ö4 ise 'Adaptasyon sürecinde rehberlik desteği sağlanmalıdır' diyerek bu görüşü desteklemiştir.

5.5. Akran Eğitimi: Çalışma kapsamında Slav çocukların uyum sürecini kolaylaştırmak için başvurulan yöntemlerden bir diğeri olan akran eğitimi olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla ilgili Ö3: 'Etkinlik türüne göre zorlanan veya mücadele eden çocuklarım bu faaliyetlerde en başarılı olan çocuklarımla yanında yer oturttum' diyerek görüşlerini iletmıştır. Bu durumda etkinlikleri yapamayan çocukların akran eğitimi ile çok daha kolay bir şekilde sürece uyum sağladıklarını ve etkinliklerini başarıyla tamamladıklarını iletmislerdir. Ö5 ise 'Aynı dili konuşmasalar bile bizden daha çabuk bir şekilde yaşlılarıyla iletişim kurabiliyorlar' şeklinde akran eğitimini kullandığını ve desteklediğini belirtmiştir. Çift dilli öğrencilere sahip Ö2 ise; Türkçe ve Rusça bilen çocuklardan destek alarak akran eğitimi ile adaptasyon sürecini kolay yürüttüğünü belirtmiştir.

6. Slav Çocukların Eğitim Sürecinde Başvurulan Yöntemler

Öğretmen görüşleri, Slav çocukların eğitim sürecinde başvurulan yöntemler "okul-aile işbirliği", "hızlandırılmış eğitimler" ve "ek çalışmalar" temalarını biçimlemiştir.

6.1. Okul-Aile İşbirliği: Çalışmadaki tüm katılımcılar Slav çocukların eğitim sürecinde işbirliğine başvurduklarını belirtmişlerdir. Ö2 konuyla ilgili olarak 'İki Slav çocuğumuz var. Biz de bu çocuklarımızın velilerine Türk çizgi filmlerini daha çok tercih etmelerini ve çocuklarla Türkçe hikayeler, küçük Türkçe tekerlemeler, el oyunlarını daha çok tercih etmelerini istedik' diyerek görüşünü dile getirmiştir. Ö3 ise bu konuda Slav çocukların velilerinden aile ortamlarında adaptasyon süreci tamamlanana kadar daha çok Türkçeyi kullanmalarını istediğini belirtmiştir. Bütün eğitim sürecinde aile iletişimini dile getiren Ö4 ise çocukların okula daha kolay adapte olmaları için okulla ilgili detaylı bilgi verilmesi gerektiğini ve aile ile sürekli iletişim halinde olunması gerektiğini belirtmiştir.

6.2. Ek Çalışmalar: Katılımcılar Slav çocuklarla yapılan eğitim çalışmalarda başvurdukları yöntemlerden bir diğerinin ise ek çalışmalar olduğunu belirtmiştir. Konuyla ilgili Ö3: 'Bu sorunların etkili çözümü eğitimidir. Ben ailelerin ve çocukların bu süreci daha zararsız atlatmaları için ek olarak dil kurslarına gitmelerini tavsiye ettim. Evde kendileri için çalışma kağıtları ve oyunları hazırlamalarını istedim' şeklinde yorumunu belirtmiştir. Bu duruma Ö1 ise bu süreçte diğer öğrencilerden geri kalan yabancı uyruklu öğrenciler için ek etkinlik, çalışma kağıtları, hikayeler vb. yöntemlerle onları sürece yetiştirmeye çalıştığını dile getirmiştir.

6.3. Hızlandırılmış Eğitimler: Slav öğrencilerin eğitim süreci ile ilgili katılımcılar hızlandırılmış eğitimler önerdiklerini ifade etmişler. Örneğin Ö5 yabancı uyruklu öğrencilerini ve velilerini hızlandırılmış dil eğitimine yönlendirdiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra Ö3 ise 'Sadece dil eğitimi değil kültür sanat gibi eğitimlere yönlendirerek adaptasyon süreçleri hızlandırmaya çalıştım' şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

7. Slav Çocukların Adaptasyon Sürecini Kolaylaştırmak İçin Öneriler

Slav çocukların adaptasyon sürecini kolaylaştırmak için öneriler: "evrensel dil eğitimi", "hızlandırılmış uyum eğitimi" ve "çokkültürlü eğitim" temaları altında açıklanmıştır.

7.1. Ortak Dil Eğitimi: Çalışma kapsamında öğretmenlerle yapılan görüşme sonucunda tüm katılımcılar öğretmenlerin ortak bir dil eğitimi almaları gerektiğini dile getirmiştir. Ö2 konuyla ilgili olarak 'Yabancı dil öğrencilerle yaşanan en önemli sıkıntı. Bu konuda öğretmenlerin iletişim kurabilecekleri kadar bazı dil veya evrensel dil eğitimi alabilirler' şeklinde fikirlerini belirtmiştir. Ö5 ise 'En azından evrensel dil olan İngilizce iyi bir şekilde bilinmelidir' diyerek öğretmenlerin yabancı evrensel bir dili mutlaka bilmeleri gerekir görüşünü savunmuşlardır.

7.2. Çokkültürlülük Eğitimi: Katılımcılar Slav çocukların adaptasyon süreçlerinin daha kolay ve verimli olabilmesi için tüm öğretmenlerin çokkültürlülük eğitimi almaları gerektiğini söylemiştir. Bu öneriyi Ö3: 'Farklı kültürlerin bir arada olmasını zorluk olarak değil zenginlik olarak görüyorum; süreç için sadece çocuktan bizim kültürümüzü öğrenmesini istemek yerine biz de onların kültüleri hakkında bilgi sahibi olmalıyız' şeklinde çokkültürlülük konusunda öğretmenlerin daha bilgili olması gerektiğini ifade etmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Slav çocukların adaptasyon sürecinde yaşadıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri incelenmiştir. Çalışma kapsamında 5 okul öncesi öğretmeni ile yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenlerin Slav çocuklara eğitim vermeden önce herhangi bir eğitim alıp almadıkları sorulmuştur. Elde edilen veriler sonucunda bazı öğretmenlerin dil eğitimi ve uyum eğitimi gibi eğitimler aldıkları birinin ise hiçbir eğitim almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda benzer çalışmalarda [Avcı \(2019\)](#) çalışmasında öğretmenlerin mülteci çocuklarla çalışmadan önce herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmiştir. Aynı şekilde [Özel \(2023\)](#) çalışmasında öğretmenlerin çokkültürlü öğrencilerle çalışmak için herhangi bir eğitim almadıklarını ortaya koymuştur.

Bunun yanı sıra, ülkemize gelen Slav öğrencilerin adaptasyon süreçlerinde iletişim, davranış, uyum ve kültür farklılığı gibi sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. [Güngör ve Şenel'in \(2018\)](#) yaptığı çalışmada da Suriyeli göçmen çocukların adaptasyon süreçlerinde iletişim ve kültür sorunları yaşadığı sonucuna

ulaşmışlardır. Ayrıca, [Avcı \(2019\)](#) mülteci çocuklarla yaptığı çalışmada mülteci çocukların uyum sürecinde devam, etkinliklere katılım ve ailevi sorunlarla karşılaştıklarını belirtmiştir.

Slav çocukların eğitim alma sürecinde yaşadıkları zorlukların neler olduğuna dair elde edilen veriler sonucunda dil sorunu, temel dil becerileri, kültürel kavram eksikliği ve dikkat eksikliği gibi zorluklar yaşadıkları görülmüştür. [Güngör ve Şenel'in \(2018\)](#) yaptığı çalışmada yabancı uyruklu öğrencilerin temel dil becerileri alanında sorunlar yaşadığını tespit edilmiştir. [Özoruç ve Sığırtaç \(2020\)](#) mülteci okul öncesi çocuklarla yönelik yaptıkları çalışmalarında kültürel kavram eksikliği sorunuyla karşılaştıkları görülmüştür. [Kırdar'ın \(2020\)](#) yılında yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları sorunlara ilişkin çalışmada öğrencilerin dil sorunuyla karşılaştıklarını tespit edilmiş olması bulgularımızla örtüşmektedir. Öte yandan, [Arı \(2010\)](#) bu öğrenci beklentilerinin karşılanması ve karşılaşılan sorunlar öğrencilerin bu sorunu çözmek için öncelikle içinde yaşadıkları toplumun dili olan Türkçeyi öğrenmek zorundalar diyerek düşüncesini dile getirmiştir.

Çalışma kapsamında Slav çocukların diğer çocuklarla yaşadıkları sorunlar incelendiğinde iletişim sorunu, kendini ifade edememe ve oyun anında yaşanan sorunlarla karşılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. [Uzun ve Bütün \(2016\)](#) çalışmada dil engellerinin sığınmacı çocukların öğretmenleri ve akranlarıyla iletişim kurmasını engellediğini ve kendilerini ifade edememelerine neden olduğunu ortaya koymuştur. Kendilerini ifade edememelerinden dolayı iletişim ve uyum sorunları yaşadıkları gözlenmiştir. [Kardeş ve Akman \(2018\)](#) da çalışmalarında çocukların dil sorunlarının akademik uyumlarında en sık görülen sorunlar olduğunu öne sürmüştür. Aynı şekilde [Toprakçı ve yazıcı'nın \(2021\)](#) çalışmalarında da söz konusu sorunların Türkiye açısından diğer ülkelere göre daha fazla olduğu tespitleri vardır.

Katılımcıların adaptasyon sürecindeki sorunlarla başa çıkmak için aynı dil konuşanlardan yardım almak, akran eğitimi, tercüman desteği, teknoloji, rehberlik desteği ve beden dili gibi yöntemlere başvurdukları görülmüştür. [Tanış ve Özgün'ün \(2022\)](#) sığınmacı çocuklara yönelik çalışmalarında tercüman, akran eğitimi, rehberlik desteği ve dil bilen kişilerden yardım almak bulgularıyla benzerlik gösterirken okul idaresi, aile, hastane, tecrübeli insanlar bulguları açısından farklılık göstermektedir. Göçmenler (2014) beden dilinin insanların iletişim kurarken birbirlerini nasıl algıladıkları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu araştırmasında vurgulamaktadır.

Çalışma kapsamımızda öğretmenlerle yapılan görüşmelerde Slav öğrencilerle iletişim kurmak için oyun, teknoloji, beden dili gibi destek türlerine başvurdukları görülmüştür. [Tanış ve Özgün'ün \(2022\)](#) sığınmacı çocuklara yönelik çalışmalarında öğretmenlerin sığınmacı çocuklarla iletişim kurmak amacıyla okul içi destek (Türkçe – Arapça bilen, tercüman, meslektaş) ve okul dışı (anne, baba, abi desteği) destek türleri kullanıldığı görülmüştür. Bu açıdan bulgularda farklılaşma görülmektedir. [Atasoy ve Çiçek'in \(2017\)](#) araştırma sonuçları dikkate alındığında, bulgularımızı destekler şekilde ebeveynlerle iletişimde teknoloji kullanımının da önemli olduğu belirtilmektedir.

Katılımcılar Slav çocuklarla yapılan eğitim çalışmalarda başvurdukları yöntemler arasında okul aile iş birliği, ek çalışmalar, hızlandırılmış eğitimler gibi yöntemler olduğunu dile getirmiştir. [Tanış ve Özgün'ün \(2022\)](#) sığınmacı çocuklara yönelik çalışmalarında öğretmenlerin sığınmacı çocuklara yapılan eğitim çalışmalarda başvurdukları yöntemler aile desteği ve ek çalışmalar açısından benzerlik gösterirken oyun, meslektaş desteği gibi yöntemlerde farklılık göstermektedir. [Yol \(2011\)](#) ise araştırmasında okulların ailelerle iş birliği yapmalarını ve ailenin sosyoekonomik durumunu belirlemek ve aileyi bilgilendirmelerini önermiştir.

Katılımcılar öğretmenlerin Slav öğrencilerin adaptasyon sürecinin daha hızlı ve verimli olabilmesi için evrensel dil eğitimi, çoklu kültür eğitimi alması gerektiğini belirtmişlerdir. [İmamoğlu ve Çalışkan \(2017\)](#) yabancı uyruklu öğrencilere yönelik yaptıkları çalışmalarında dil kursu önermesi çalışma bulgumuzu desteklerken aynı sınıf müfredatı ve aile eğitimi önerileri açısından farklılık göstermektedir. [Güngör ve Şenel'in \(2018\)](#) yabancı uyruklu öğrencilere yönelik çalışmada öğretmenlere yabancı uyruklu öğrenci ve ailelerle iletişim kurma, öğrencilere ilgi gösterme, uygun sınıf ortamı oluşturma gibi önerilerde bulunmuşlardır. Buna ek olarak, [Sağlam ve Kanbur \(2017\)](#) çalışmalarında öğrenme ve öğretme

sürecini farklı kültürlerden öğretmenler yürütmektedir. Ebeveynler kendi kültürlerinden kaynaklanan özellikler sergiledikleri için öğretmenler bu farklılıkları dikkate almalı ve plan yapmaları gerekmektedir diyerek çokkültürlü eğitimin önemini vurgulamışlardır.

Sonuç olarak, bu araştırma kapsamında Türkiye'deki okul öncesi öğretmenlerin Slav çocukların adaptasyon sürecindeki yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda öğretmenlerin Slav çocukların adaptasyon süreci için öncesinde eğitim almadıkları sadece yabancı dil ve uyum eğitimleri aldıkları ortaya çıkmıştır. Slav çocukların adaptasyon sürecinde yaşadığı sorunlar arasında iletişim, uyum, davranış ve kültür sorunları olduğu; eğitim sürecinde ise yine dil, anlama, kavram ve dikkat sorunları yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcılar Slav çocukların diğer öğrencilerle kendin ifade etme, iletişim kurma ve oyun alanında sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin Slav çocukların adaptasyon süreçlerinde yaşadıkları sorunların üstesinden gelebilmek için aynı dili konuşanlardan yardım alma, tercüman desteği, teknolojik uygulamalar, rehberlik desteği, beden dili, akran eğitimi gibi yöntemlere başvurdukları ortaya çıkmıştır. Katılımcılar eğitim çalışmalarında ise okul aile işbirliğinin kurulması, ek çalışmalar yapılması ve hızlandırılmış eğitimler verilerek Slav çocukların adaptasyon süreçlerini daha kolay ve verimli geçireceklerini söylemişlerdir. Son olarak, Slav çocuklarla çalışmak için öğretmenlerin evrensel bir dil öğrenmeleri, hızlandırılmış uyum eğitimi almaları ve mutlaka çokkültürlü eğitim konusunda donanımlı olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırma sonucunda Slav çocuklara yönelik çok araştırma olmadığı için daha ayrıntılı ve geniş bir çalışma olan karma bir çalışma yapılabileceği önerilmektedir. Her öğretmenin çokkültürlülük hakkında eğitim alması gerekmektedir. Bu nedenle, öğretmen adaylarının üniversitelerde, öğretmenlerin de hizmet içi eğitimlerle bu konuda daha donanımlı olması sağlanmalıdır. Bu çalışma Antalya ilinin Serik ilçesinde yapılmıştır. Farklı il veya ilçelerde başka katılımcılarla aynı çalışma yapılarak ülke geneline yorumlanabilir. Bu çalışma kapsamında sadece öğretmen görüşleri alınmıştır, farklı çalışmalarda öğrenci gözlemleri de eklenerek öğrenci boyutuna ilişkin görüşler de eklenebilir. Son olarak hem bu çalışma hem de diğer çalışmalarda en büyük sorun olarak karşımıza çıkan dil bariyerine ilişkin sorunu ortadan kaldırmak için çocuklar ve ailelerin okula başlamadan dil eğitimi almaları önerilebilir.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Abacıoğlu, C. S., Volman, M., & Fischer, A. H. (2020). Teachers' multicultural attitudes and perspective taking abilities as factors in culturally responsive teaching. *British Journal of Educational Psychology*, 90(3), 736-752.
- Amnesty International, (2009). Amnesty international report 2009: The state of the world's human rights: pamphlet. <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/002/2009/en/>.
- Arı, Ş. (2010). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ilköğretimin ikinci kademesinde öğrenim gören yabancılara türkçe öğretimi üzerine bir değerlendirme* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Atasoy Çiçek, Ş. (2017). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Türkçe Bilmeyen 3-6 Yaş Çocuklarının Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Atasü Topçuoğlu, R. (2013). *Türkiye'de Göçmen Çocukların Profili, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri Hızlı Değerlendirme Raporu*. Ankara: Uluslararası Göç Örgütü.
- Avcı, F. (2019). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden mülteci öğrencilerin sınıf ortamında karşılaştıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Dil Öğretimi ve Eğitim Araştırmaları*, 2(1), 57-80. <https://doi.org/10.35207/Later.537817>
- Baiduri, R., Khairani, L., & Puspitawati, P. (2019, October). Multicultural Education Based on North Sumatera Folklores as a Source of Character Building in Early Childhood. In *Proceedings of The 5th Annual International Seminar on Trends in Science and Science Education, AISTSE 2018, 18-19 October 2018, Medan, Indonesia*.
- Cherng, H. Y. S., & Davis, L. A. (2019). Multicultural matters: An investigation of key assumptions of multicultural education reform in teacher education. *Journal of Teacher Education*, 70(3), 219-236.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma Deseni*, (S. B. Demir, Çev.). Eğiten Kitap. (Orijinal çalışma basım tarihi 2012).

- Çağlar, A. (1997, Kasım 20-22). *Yeni bir göçmen türü: Türk üniversitelerinde yabancı uyruklu öğrenci olmak* [Bildiri sunumu]. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi. Toplum ve Göç, Ankara, Türkiye.
- Er, O., Biçer, N. & Bozkırlı K. Ç. (2012). Yabancılar Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların ilgili alan yazını ışığında değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1, 51-69.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eynullayeva, K., Gökalp, M., & Hatunoglu, B. Y. (2021). Investigation of the Turkish cultural adaptation of international students living in Turkey. *European Educational Researcher*, 4(2), 155-169.
- Gall, M. D., Borg, W. R. & Gall, J. P. (1996). *Educational Research an Introduction* (6th ed.). Longman.
- Güngör, F., & Şenel, E. A. (2018). Yabancı uyruklu ilköğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Anadolu Journal Of Educational Sciences International*, 8(2), 124-173.
- İmamoğlu, H. V., & Çalışkan, E. (2017). Yabancı uyruklu öğrencilerin devlet okullarında ilköğretimine dair öğretmen görüşleri: Sinop ili örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 529-546
- Kardeş, S. & Akman, B. (2018). Suriyeli mültecilerin eğitime yönelik öğretmen görüşleri. *İlköğretim Çevrim İçi*, 17 (3).
- Kırdar, G. (2022). Okul Yöneticisi ve Öğretmenlerinin Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Projesi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Konan, N. & Gürsul, S. (2021). *Okul öncesi öğretmenlerinin Suriyeli çocukların öğretiminde karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri*. In N. Tüfekçi, A. Korkut, & H. Karacan (Eds.), 11th ECLSS Conferences on Language and Social Sciences Proceedings Book (pp. 286–298). University of Gjakova "Fehmi Agani", Gjakova, Kosovo.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama için Bir Rehber*, (S. Turan & F. Koçak Canbaz Çev.). Nobel. (Orijinal çalışma basım tarihi 2013).
- Özel, Ö. (2023). Türkiye'de çok kültürlü eğitim: anasınıfı öğretmenlerinin farklı kültürlere sahip öğrencilerle çalışırken karşılaştığı sorunların incelenmesi. *Social Sciences Studies Journal (SSS Journal)*, 9(112), 7147-7152.
- Özoruç, N., & Sığırtmacı, A. D. (2022). Okul öncesi öğretmenlerinin mülteci çocukların eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 51(233), 237-258.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods*. Sage Publications: Thousand Oaks.
- Perruchoud, R. & Redpath, J. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*.
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf.
- Polat, F. (2012). *Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Sağlam, H. İ., & Kanbur, N. İ. (2017). Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., & Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.
- Suri, D., & Chandra, D. (2021). Teacher's strategy for implementing multiculturalism education based on local cultural values and character building for early childhood education. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 8(4), 271-285.
- Taniş, İ., & Özgün, Ö. (2022). Sığınmacı çocuklarla çalışan okul öncesi öğretmenlerinin deneyimleri: çokkültürlü bir bakış açısı. *Ege Eğitim Dergisi*, 23, 23-39.
- TBMM (2018). Göç ve Uyum Raporu.
https://www.tbmm.gov.tr/Komisyon/Insanhaklari/Docs/2018/Goc_Ve_Uyum_Raporu.Pdf
- Toprakçı, E. ve Yazıcı, B. (2021). *OECD ülkeleri ve Türkiye'de mülteci eğitimi VII. TURKCESS Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi. 01-03 Eylül 2021. KKTC. VII. TURKCESS Toplumsal Değişim ve İnovasyon* e-ISBN: 9786258499155. ss. 172-189. Kongre Kitabı:
https://drive.google.com/file/d/1atjCFgTSGPSzyGhW_Hy5W_Oq6c5X_Dty/view Diğer erişim:
<https://www.erdalToprakci.com.tr/wp-content/uploads/2021/11/turkcess-sadece-bizim-bildiri.pdf>
- Uzun, E. M. & Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- Wongjanta, T., Khiangnam, N., Vaiyavutjamai, P., & Assapaporn, N. (2021). Learning experience organization along multicultural education for of early childhood children in Chiang Mai Peri-urban area. *Journal of Education Naresuan University*, 23(2), 391-409.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Anı Yayıncılık.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yin, R. (1984). *Case Study Research: Design and Methods*. (3rd ed.). Sage.

Yol, A. (2011). Yurt dışındaki Türk çocuklarına Türkçe öğretimindeki sorunlar. *Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi*, 1(1), 117-131.
